

MO5: Druhá světová válka

- Mezinárodněpolitická situace v druhé pol. 30. let a příčiny války
- Hlavní fáze války a oblasti největších bojů
- Podoba války, nové zbraně, taktika
- Oběti, trestní tribunály

1) OSOBNOSTI. Poznejte následující osobnosti a zařaďte je do kontextu dějin.

Clement Attlee, Adolf Eichmann, Dwight D. Eisenhower, Karl Dönitz, Charles de Gaulle, Joseph Goebbels, Hermann Göring, Heinrich Himmler, Hirohito, Adolf Hitler, Winston Churchill, Vjačeslav Molotov, Bernard Montgomery, Benito Mussolini, Friedrich Paulus, Philippe Pétain, Vidkun Quisling, Joachim von Ribbentrop, Erwin Rommel, Franklin D. Roosevelt, Josip Vissarionovič Stalin, Harry S. Truman, Georgij Žukov

2) TEXTY. Přečtěte si následující texty a odpovězte na otázky.

TEXT 1: Pakt Ribbentrop-Molotov. Tajný dodatečný dokument

1. V případě nového územního a politického uspořádání oblastí náležejících k baltským státům (k Finsku, Estonsku, Lotyšsku, Litvě) bude severní hranice Litvy tvořit rozhraní mezi sférami vlivu Německa a SSSR. V této souvislosti obě strany uznávají zájem Litvy na území Vilna.
2. V případě nového územního a politického uspořádání oblastí náležejících k polskému státu bude rozhraní sfér vlivu mezi Německem a SSSR tvořit zhruba linie řek Narev, Visla a San. Otázka, zda zájem obou stran bude vyžadovat udržení nezávislého polského státu a jakými hranicemi má být tento stát vymezen, bude moci být definitivně vyřešena teprve v průběhu dalšího politického vývoje. V každém případě budou obě vlády řešit tuto otázku přátelskou dohodou.
3. Pokud se týče jihovýchodní Evropy, zdůraznila sovětská strana svůj zájem na Besarábii. Německá strana potvrdila svůj naprostý politický nezájem o tyto oblasti.
4. Tento protokol budou obě strany považovat za přísně tajný.

Moskva, 23. srpna 1939

Za vládu Německé Říše: von Ribbentrop

Zplnomocněnec vlády SSSR: V. Molotov

Dostupné z: <https://www.moderni-dejiny.cz/clanek/tzv-pakt-molotov-ribbentrop-23-8-1939/>

- *Na čem se Německo a SSSR dohodly v tajném dodatku smlouvy, kterou mezi sebou uzavřeli?*
- *Na čem se dohodly ve veřejné části smlouvy?*
- *V čem je tato dohoda tak překvapivá?*

TEXT 2

Došlo k novému dělení Polska. Západní území se ocitla pod přímým německým panstvím, byla připojena k Říši a jejich polské a židovské obyvatelstvo bylo přesídleno do centrálního Polska, které hitlerovci nazývali „Generální gubernie“ (...) („Generalgouvernement“). Tam měli být Poláci uměle stlačeni na nejnižší úroveň hmotného i kulturního života. Židé byli uzavřeni v ghettech a později byli vyhlazeni. Podobný osud čekal také většinu Romů. (...)

Život pod německou okupací byl nepřetržitým děsem. Zatýkání, braní rukojmí, hromadné popravy, to všechno mělo zastrašit Poláky, kterým bylo rovněž zakázáno učit se ve školách vyššího stupně (školy, s výjimkou základních, byly uzavřeny), jejich elity a kulturní dědictví byly soustavně ničeny. Obyvatelstvo žijící ve východním Polsku trpělo zcela srovnatelně pod sovětskou okupací. Sověti se však snažili své jednání skrýt pod pláštíkem pseudolegality. Tak byly zorganizovány „volby“, v nichž tradičních 90 % hlasů bylo odevzdáno pro připojení k sovětské Ukrajině a sovětskému Bělorusku. Nežádoucí osoby byly „přesídleny“, tj. deportovány za nelidských podmínek do nejrůznějších republik SSSR. Možná se nikdy nedovíme přesná čísla, ale lze říci, že deportace postihly půldruhého milionu Poláků, Ukrajinců, Bělorusů, Židů, mužů, žen a dětí. Vcelku zahynulo za druhé světové války asi šest milionu polských občanů, přibližně polovinu tvořili Židé.

Piotr S. WANDYCZ. *Střední Evropa v dějinách: od středověku do současnosti. Cena svobody*. Praha: Academia, 1998.

- *Charakterizujte německou a sovětskou okupační politiku na území Polska za druhé světové války.*
- *Srovnejte poměry v „Generální gubernii“ se situací v Protektorátu Čechy a Morava.*

TEXT 3

Hitler dal konečně své požehnání komplexním Himmlerovým plánům germanizace „Východu“, jež mu předložil. „Je to největší kolonizační akce, která se kdy ve světě odehrála,“ vytahoval se Himmler. A skutečně, omezené vize z roku 1940 byly překonány a otázkou už nebylo pouze, co udělat s Polskem. (...) Himmler vykouznil myšlenku usídlení ozbrojených statkářů po celém bývalém Sovětském svazu co nejvýchodněji, až k Uralu. Spojení s Německem transkontinentálními dálnicemi – jejichž části se již stavěly s využitím židovských dělníků – by vytvořily hraniční val, chránící Evropu před „vpádem z Asie“. (...) Generální plán Východ připravovala skupina chytrých mladých akademických výzkumníků napojených na SS – expertů na zemědělské osídlování, rasovou vědu a hospodářský zeměpis.

Mark MAZOWER. *Hitlerova říše. Nacistická vláda v okupované Evropě.*

- *Jaké měli nacisté dlouhodobé plány s územím východní Evropy?*
- *Jaké složky nacistické mašinérie měly tyto plány připravit?*

TEXT 4: Příklady z učebnice matematiky vydané v nacistickém Německu

Otázka 95: Stavba blázince stojí šest milionů říšských marek. Kolik by se namísto toho dalo postavit domů, z nichž každý stojí patnáct tisíc říšských marek?

Otázka 97: Náklady spojené s udržováním duševně nemocného člověka činí denně přibližně čtyři říšské marky, u mrzáka to je pět a půl a u zločince tři a půl říšské marky. Mnoho státních úředníků bere denně pouze čtyři říšské marky, pracovníci v administrativě sotva tři a půl a nekvalifikovaní dělníci necelý dvě marky na osobu. (s) Převeďte tato čísla do grafu. Podle strážlivých odhadů máme tři sta tisíc duševně nemocných, epileptiků atd., o které musíme pečovat. (b) Kolik stojí celkově péče o tyto lidi, když budeme počítat čtyři marky na osobu? (c) Kolik novomanželských půjček ve výši tisíc říšských marek by mohlo být za tuto sumu poskytnuto?

Michael BURLEIGH, Wolfgang WIPPERMANN.
Rasistický stát. Německo 1933-1945. Praha: Columbus, 2010.

- *Proč se v uvedených příkladech zmiňují právě psychicky nebo fyzicky hendikepovaní?*
- *Zasad'te úryvek do širšího historického kontextu.*

TEXT 5

Vstup USA do války proti státům Osy byl po neúspěchu německého útoku na SSSR druhým z rozhodujících momentů druhé světové války. Japonský útok a Hitlerovo rozhodnutí o vyhlášení války USA vtáhly do nyní již světového konfliktu průmyslově nejvýkonnější stát světa. Velká aliance USA, Velké Británie a SSSR byla nyní po materiální stránce silnější než státy Osy. Jejich výrobní kapacity byly mimo dosah přímého vojenského napadení německými a japonskými silami. Jakmile Spojenci v Atlantiku i v Tichomoří zmobilizovali síly, vytvořili zničující ozbrojenou převahu, takže ofenzívám a invazím Spojenců na všech frontách nedokázali ani Japonci, ani Němci dlouhodobě vzdorovat.

Moderní dějiny pro střední školy. Pracovní sešit. Praha: Didaktis, 2014, s. 72.

- *Jaké dvě klíčové události podle úryvku rozhodly o výsledcích druhé světové války?*
- *V jakém smyslu se státy Osy nacházely zhruba od roku 1942 ve strukturální nevýhodě?*

TEXT 6

Pozoruhodným svědectvím o tom, jak kamikaze uvažovali, jsou dopisy, které psali svým nejbližším na rozloučenou. (...) Překvapivé je na nich zejména to, že japonští vojáci neoznačují za hlavní motiv svého jednání nenávisť k nepříteli ani snahu pomstít mrtvé přátele, ale především nutnost splnit morální povinnost k vlasti, k rodičům a také k císaři jako k symbolu národní jednoty. Zprvu kamikaze věřili oficiální propagandě, podle níž byla sebevraždná taktika jedinou možností, jak odvrátit porážku. Po prohrané bitvě o Okinawu přestávali věřit i ti největší optimisté, ale ani tehdy kamikaze nezastavili své akce. Z evropského či amerického pohledu to působí jako absurdní fanatismus, ale Japonci vše hodnotili zcela odlišně. (...) Je vcelku přirozené, že Japonci se v dané mezní situaci začali řídit po staletí zažitými pravidly samurajského kodexu bušidó i některými zásadami buddhismu. To všechno si je třeba uvědomit, chceme-li pochopit, proč se tak často v dopisech psaných před startem sebevražedného letu objevují odkazy na samurajský princip makato—snahu o dosažení vnitřní pravdivosti a upřímnosti. Těmto pilotům nevadilo, že jejich boj je ztracený. Stačil jim pocit, že si sami o své vůli, podobně jako někteří známí samurajští bojovníci ve středověku, uložili úkol přesahující lidské možnosti, ale že se přesto ani za cenu obětování života nezpronevěřili svému životu a svým povinnostem.

Jiří JANOŠ. *Tajemný Nippon*. Praha: Libri, 1998.

- *Jaký fenomén úryvek popisuje?*
- *Čím byli podle úryvku motivováni japonští kamikazce?*
- *Dokázali byste najít příklady tohoto fenoménu i v jiných kapitolách světových dějin?*

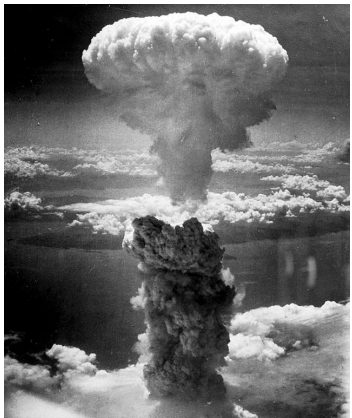
TEXT 7

V sovětské armádě se žádný tolerantní přístup nepěstoval. Většina pěšáků a tankistů se tři strašné roky probíjela v nepřetržitém sledu bitev a pochodů zpátky západní polovinou Sovětského svazu, územím Ruska a Ukrajiny. Po celou dobu svého postupu toho sovětsí vojáci viděli a slyšeli až příliš mnoho německých zvěrstev. (...) Když se Rudá armáda konečně dostala do střední Evropy, setkali se její vyčerpaní vojáci s úplně jiným světem. Rozdíly mezi Ruskem a Západem byly vždycky veliké (...) a za války se ještě vyostřily. Zatímco němečtí vojáci na východě šířili zkázu a smrt v masovém měřítku, Německo samotné prosperovalo, a to natolik, že jeho civilní obyvatelstvo nemělo skoro žádné ponětky o materiálním strádání, které přináší válka, s výjimkou krátkého období na jejím konci. Válečné Německo představovalo svět měst, elektřiny, potravin, obchodů se spotřebním zbožím a dobře živených žen a dětí. Obyčejnému sovětskému vojákovi musel kontrast se stavem jeho zničeného ruského domova připadat neskutečný. Němci způsobili Sovětskému svazu strašné věci a teď přišla řada na ně, aby poznali, co je to utrpení. Kořistí se teď staly jejich majetek a jejich ženy. S tichým souhlasem velitelů se Rudá armáda vrhla na civilní obyvatelstvo právě dobytého Německa zcela bez zábran. Vojáci Rudé armády při svém tažení na západ znásilňovali a drancovali i v Maďarsku, Rumunsku, na Slovensku a v Jugoslávii, ale německé ženy byly postiženy daleko nejhůř.

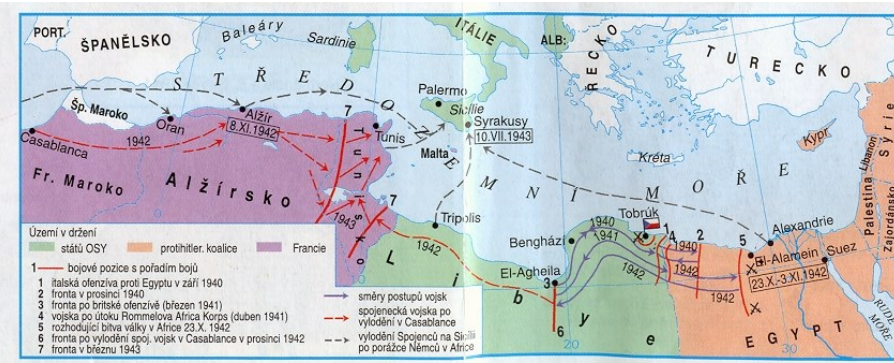
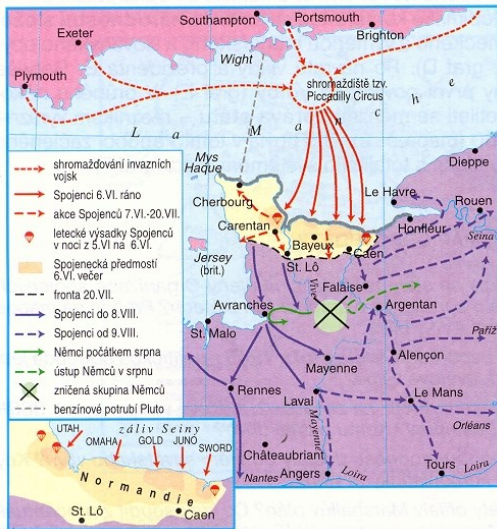
Tony JUDT. *Poválečná Evropa. Její historie po roce 1945*. Praha: Prostor, 2021, s. 20.

- *Jak autor vykresluje běžný život v Německu po velkou část války?*
- *Jak autor vysvětluje počínání rudoarmějců na jimi dobytém území?*

3) UDÁLOSTI. Prostudujte, zasad'te do historického kontextu, interpretujte.

4) MAPY. Poznejte, jaké události jednotlivé mapy zobrazují, zasad'te do kontextu.

5) POJMY

Akce T4, Atlantická charta, bitva o Anglii, bitva u Midway, Blitzkrieg, Einsatzgruppen, Den D, Gestapo, holokaust, jaltská katyňský masakr, konference, kamikaze, konference ve Wannsee, Lebensraum, Luftwaffe, Maginotova linie, operace Barbarossa, pakt Ribbentrop-Molotov, postupimská konference, povstání ve varšavském ghettu, Projekt Manhattan, quisling, Republika Salò, RAF, SS, Stalingrad, taktika spálené země, teheránská konference, Varšavské povstání, Velká trojka, vichystická Francie, Zemská armáda, zimní válka